PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

Nr 406

Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem?

Redaktorzy naukowi

Małgorzata Domiter
Bogusława Drelich-Skulska
Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-543-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp 9

Część 1. Międzynarodowe przepływy towarów, usług i kapitałów w dobie procesów globalizacji

Dominika Brzęczek-Nester: Polski eksport w latach 1999-2014 – kluczowe tendencje w ujęciach ilościowym, branżowym i geograficznym 15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantyckie Partnerstwo Handlowo-Inwestycyjne jako szansa rozwoju eksportu polskich towarów 28
Dorota Agata Jarema: Stosunki handlowe pomiędzy Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową po 2001 roku 43
Artur Klimek: Small and medium sized enterprises in international trade: the case of Central and Eastern European countries..... 54
Jan Rymarczyk: Eksport jako forma internacjonalizacji KGHM Polska Miedź S.A. 70
Joanna Skrzypczyńska: Chiny w WTO 86
Marta Wincewicz-Bosy: Wpływ wybranych czynników społecznych na międzynarodowy łańcuch dostaw zwierząt przeznaczenia rzeźnego 93
Wojciech Zysk: Międzynarodowe obroty usługowe w latach 2004-2013 103
Magdalena Myszkowska: Miejsce krajów najsłabiej rozwiniętych w międzynarodowym handlu usługami..... 115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integracja podejścia makroekonomicznego i portfelowego w analizie czynników determinujących przepływy kapitału międzynarodowego..... 127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Rola branży e-commerce w rozwoju rynku powierzchni magazynowych 140

Część 2. Ugrupowania integracyjne, gospodarki narodowe i inni gracze wobec wyzwania integracyjnego

Eric Ambukita: Francja i Afryka: nowa era współpracy gospodarczej 153
Anna Chrzęściewska: Charakterystyka polityki społecznej Meksyku na tle procesów globalizacji 165
Małgorzata Dziembała: Polityka na rzecz wspierania innowacyjności w krajach BRICS na przykładzie Republiki Południowej Afryki 174

Sławomir Wyciślak: Korporacje transnarodowe w warunkach złożoności 186
Anna Janiszewska: Polityka społeczna w krajach europejskich jako odpowiedź na zachodzące zmiany demograficzne 197
Zdzisław W. Puślecki: Unia Europejska wobec bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach globalizacji 210
Katarzyna Żukrowska: Napięcia w sąsiedztwie UE jako czynnik stymulujący zmiany 221

Część 3. Polska w globalnej gospodarce – wybrane problemy

Jarosław Brach: Polski sektor międzynarodowego drogowego transportu ładunków – historia, sytuacja obecna oraz perspektywy i możliwości rozwoju w przyszłości 243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Zmiany na rynku pracy w Polsce na tle przemian zachodzących w krajach UE 268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Aneta Kuna-Marszałek: Polish OFDI – scale, structure and trends 279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Główne przesłanki i napotykane bariery we wdrożeniu *kaizen* w przedsiębiorstwach na rynku polskim 289
Eugeniusz M. Pluciński: Istota bezpieczeństwa ekonomicznego Polski z perspektywy globalizacji regionalnej i światowej. Wybrane aspekty 306

Część 4. Znaczenie komunikacji i marketingu dla kształtowania postaw w globalnej gospodarce

Karolina M. Klupś-Orłowska: Private English tutoring industry in China on the example of the activity of New Oriental Education & Technology Group 323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Szkolenia międzykulturowe jako sposób na zwiększenie konkurencyjności polskich inwestorów na rynkach zagranicznych 333
Agata Linkiewicz: Ewolucja marketingu szeptanego jako narzędzia komunikacji marketingowej w świetle rozwoju technologii informacyjnych 346
Barbara Szymoniuk: Globalne marnotrawstwo zasobów – wyzwanie dla zrównoważonego marketingu 358

Część 5. Państwo w globalnej gospodarce

Lidia Mesjasz: Koszty restrukturyzacji zadłużenia zagranicznego państwa... 369
Dorota Michalak: Przemiany strukturalne na rynku pracy jako efekt zmian klimatycznych 382
Michał Nowicki: Sankcje jako wolicjonalny środek wywierania presji na państwa naruszające ład międzynarodowy 391

Summaries

Part 1. International flows of foods, services and capitals at the time of the globalization processes

Dominika Brzęczek-Nester: Polish export in 1999-2014 – key trends in quantitative, structural and geographical terms 15
Agnieszka Hajdukiewicz: Transatlantic Trade and Investment Partnership as a development opportunity for the exports of Polish goods 28
Dorota Agata Jarema: Trade relations between the European Union and the Peoples Republic of China after 2001 43
Artur Klimek: Małe i średnie przedsiębiorstwa w handlu międzynarodowym. Przykład krajów Europy Środkowej i Wschodniej 54
Jan Rymarczyk: Export as a form of KGHM Polska Miedź S.A. internationalization 70
Joanna Skrzypczyńska: China in the WTO 86
Marta Wincewicz-Bosy: Influence of some social factors on the international supply chain of animals for slaughter destination 93
Wojciech Zysk: International turnover service in the years 2004-2013 103
Magdalena Myszkowska: The importance of least developed countries in the global services trade 115
Michał Brzozowski, Paweł Śliwiński, Grzegorz Tchorek: Integrated macroeconomic and portfolio approach in the analysis of the international capital flows determinants 127
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Role of e-commerce industry in the development of the market for warehouse space 140

Part 2. Integration groups, national economies and other players towards integration challenge

Eric Ambukita: France and Africa: a new era of economic cooperation 153
Anna Chrzęściewska: The characteristics of social policy of Mexico on the basis of processes of globalization 165
Małgorzata Dziembała: The policy promoting innovation in the BRICS countries – the case of the Republic of the South Africa 174
Sławomir Wyciślak: Transnational corporations under complexity 186
Anna Janiszewska: Social policy in the European countries as a response to the demographic changes 197
Zdzisław W. Puślecki: European Union in the face of the European security in the conditions of globalization 210
Katarzyna Żukrowska: Tension in the neighborhood of the European Union as a factor stimulating changes 221

Part 3. Poland in global economy – selected problems

Jarosław Brach: Polish sector of international road freight transport hauliers – history, contemporary situation and the perspective and possibilities of its development in the future 243
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka: Changes on the labor market in Poland compared to the changes taking place in the EU 268
Bogdan Buczkowski, Agnieszka Kłysik-Uryszek, Anetta Kuna-Marszałek: Polskie inwestycje bezpośrednie – skala, struktura, tendencje..... 279
Agnieszka Piasecka-Głuszak: Main reasons and faced barriers in implementing kaizen in enterprises on the Polish market 289
Eugeniusz M. Pluciński: The essence of the economic security of Poland from a perspective of regional and worldwide globalisation 306

Part 4. Importance of communication and marketing for shaping attitudes in global economy

Karolina M. Klupś-Orłowska: Rynek prywatnych korepetycji w Chinach na przykładzie działalności New Oriental Education & Technology Group... 323
Aleksandra Kuźmińska-Haberla, Monika Chutnik: Intercultural trainings as a way of increasing the competitiveness of Polish investors in foreign markets..... 333
Agata Linkiewicz: Evolution of word-of-mouth marketing as a tool of marketing communication in the light if IT development 346
Barbara Szymoniuk: Global waste of resources – a challenge for sustainable marketing 358

Part 5. State in global economy

Lidia Mesjasz: The costs of sovereign debt restructurings 369
Dorota Michalak: Structural changes in the labor market as a result of climate changes 382
Michał Nowicki: Sanctions as a volitional means of impact on states infringing international order..... 391

PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS nr 406 • 2015
Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem? ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

Zdzisław W. Puślecki
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: zdzislaw.puslecki@amu.edu.pl

UNIA EUROPEJSKA WOBEC BEZPIECZEŃSTWA EKONOMICZNEGO W WARUNKACH GLOBALIZACJI*

EUROPEAN UNION IN THE FACE OF THE EUROPEAN SECURITY IN THE CONDITION OF GLOBALISATION

DOI: 10.15611/pn.2015.406.17
JEL Classification: F50, F68

Streszczenie: Niestabilność cen na rynku światowym istotnie wpływa na bezpieczeństwo ekonomiczne jego uczestników. Dotyczy to szczególnie niestabilności cen surowców. Nadmierna niestabilność cen surowców wpływa zarówno na producentów, jak i na konsumentów i wywołuje poważne skutki dla bezpieczeństwa ekonomicznego. W warunkach globalizacji w okresie charakteryzującym się nagłymi zmianami cen żywności, takim jak lata 2007-2008, nastąpiło pogorszenie sytuacji żywnościowej w wielu ubogich państwach rozwijających się. Przewidywano, że wzrost cen żywności z 2010 r. może doprowadzić do dalszego rozszerzenia się zjawiska niedożywienia, zwiększenia zapotrzebowania na pomoc humanitarną oraz dalszej intensyfikacji napięć i niepokojów społecznych wśród słabszych konsumentów na świecie. Ważną rolę w zmianie tej sytuacji w warunkach globalizacji może odegrać WTO oraz Unia Europejska. Celem głównym artykułu jest przedstawienie stanowiska Unii Europejskiej wobec kwestii bezpieczeństwa ekonomicznego.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, globalizacja, bezpieczeństwo ekonomiczne, bezpieczeństwo surowcowe, niestabilność cen, rynek światowy, strategia surowcowa.

Summary: Price volatility in the global market has a significant impact on the economic security of the participants. This particularly applies to commodity price volatility. Excessive volatility in commodity prices affects both producers and consumers and has serious implications for economic security. In the context of globalization in a period characterized by sudden changes in food prices, such as for 2007-2008, the food situation in many poor developing countries worsened. It was expected that the increase in food prices in 2010 may lead to the further spread of the phenomenon of malnutrition and further intensification of tensions and unrest among the weaker consumers in the world. An important role in changing this situation in the context of globalization can be played by the World Trade Organization (WTO) and the European Union. Economic security issues for the European Union are very

* Artykuł powstał w ramach grantu OPUS UAM NCN UMO-2013/11/B/Hs5/03572, „Unia Europejska wobec przyspieszonego rozwoju Chińskiej Republiki Ludowej".

important. The main objective of this paper is to present the attitude of the European Union to the issue of economic security.

Keywords: the European Union, globalization, economic security, global market, raw materials strategy.

1. Wstęp

Na procesy rozwoju gospodarczego w warunkach globalizacji istotny wpływ wywierają ceny światowe. Ceny te mogą stymulować produkcję i wzrost handlu międzynarodowego, jednakże mechanizmy transmisji cen, co należy podkreślić, są często niedoskonałe. Istotne jest także wskazanie, że rynki towarowe wielu państw często funkcjonują w oderwaniu od rynków światowych lub też sygnały dotyczące cen światowych przekazywane są, jeśli w ogóle, na rynki wewnętrzne ze znacznym opóźnieniem. W rezultacie odpowiedź podaży krajowej na sytuację na rynku światowym jest często opóźniona. Warto zaznaczyć, że instytucjonalne podmioty współczesnej zglobalizowanej gospodarki światowej przeprowadziły szereg analiz poświęconych zmianom w podaży i popycie, nasilonym przez krótkoterminowe czynniki gospodarcze i polityczne (w tym ograniczenia w wywozie, takie jak cła i środki pozataryfowe finansowe, ilościowe i techniczne), które wyjaśniają niektóre przyczyny zaobserwowanej wyjątkowej niestabilności cen surowców, w tym czynniki charakterystyczne dla rynków finansowych, które przyczyniają się do jeszcze większej zmienności cen. Celem głównym artykułu jest przedstawienie stanowiska Unii Europejskiej wobec kwestii bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach globalizacji.

2. Niestabilność cen surowców w warunkach globalizacji

W procesach zmian w handlu międzynarodowym surowcami w warunkach globalizacji ważna rola przypada Światowej Organizacji Handlu (WTO), która w przeciwieństwie do Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (GATT) ma szersze kompetencje i może również dokonywać interwencji w wewnętrznych politykach gospodarczych swoich członków, aby je dostosować do realizacji swoich celów i zadań [Nielson 2003; Puślecki 2006; Hoekman, Kostecki 2001]. Oprócz tego WTO jako ważna instytucja zglobalizowanej gospodarki może stosować szereg własnych środków wynikających z jej funkcjonowania [Flory 1999] i oddziaływania w aspekcie zarządzania globalnego (*global governance*), między innymi takich jak: rozszerzanie specjalnych klauzul ochronnych w handlu międzynarodowym, wzajemne dostosowania cen krajowych i światowych, stabilizacja cen eksportowych i innych mechanizmów stabilizujących ceny produktów tropikalnych, olejów roślinnych, cukru i bawełny. Należy podkreślić, że jest to niezwykle ważne nowe zadanie i kierunek działania WTO po zakończeniu Rundy Doha [Puślecki 2009].

Kwestie prób przeciwdziałania niestabilności cen na artykuły rolne na rynku światowym poza WTO wpisują się w ramy prac prowadzonych przez przedstawicieli państw grupy G20, którzy na szczycie w Pittsburghu w ramach zarządzania globalnego podjęli decyzję o konieczności poprawy uregulowań prawnych dotyczących rynków finansowych i towarowych oraz zapewnienia im większej spójności i przejrzystości, aby przeciwdziałać nadmiernej niestabilności cen towarów [*U.S.Government and Buisness Leaders*... 2012]. Zobowiązanie to wzmocniono w listopadzie 2010 r. na szczycie grupy G20 w Seulu, na którym przywódcy państw zobowiązali się przeciwdziałać niestabilności cen surowców, szczególnie na rynku żywności [*Ceny żywności w Europie*... 2008].

Kluczową rolę w stymulowaniu rozwoju sytuacji na rynkach towarowych odegrały sprawy podstawowe, w tym nieoczekiwane zmiany warunków gospodarczych na świecie związane z gwałtownym wzrostem popytu *emerging markets,* czyli wschodzących gospodarek rynkowych [*Task Force on Commodity*... 2012]. Do innych czynników, którym również można przypisać pewną rolę, należą niedobory dostaw i polityka monetarna, a także, zwłaszcza w ostatnich latach, różne działania polityczne podejmowane *ad hoc*. W okresie poprzedzającym kryzys cen żywności z 2008 r. na ceny tych towarów wpłynęły ograniczenia wywozowe, środki stosowane na granicy oraz zmiany w zasadach składowania. Zmiany cen stały się częstsze także w wyniku różnych problemów strukturalnych związanych z łańcuchami podaży i dystrybucji poszczególnych towarów [*Poprawa funkcjonowania łańcucha*... 2009].

Biorąc pod uwagę wiele przyczyn niestabilności cen, należy zauważyć, że nie ma jednego prostego rozwiązania wskazanych problemów. Jeden z kluczowych obszarów prac dotyczy poprawy wymiany informacji na temat rynku. Warto podkreślić, iż na przykład sektor rolny korzysta z bogatych zasobów informacji na temat produkcji rolnej, konsumpcji i zapasów pochodzących ze źródeł publicznych (Banku Światowego (WB), FAO, OECD, UE) lub od organów ds. grup towarowych (zwłaszcza Międzynarodowej Rady Zbożowej), co wynika ze wzrastającej roli zarządzania globalnego.

Sytuacja jest skrajnie odmienna, jeśli chodzi o informacje dotyczące towarów, takich jak metale, minerały i energia, w przypadku których informacje rynkowe są zastrzeżone i pochodzą głównie od przemysłu. Jednak można by poprawić jakość i terminowość udostępniania informacji na temat krajowych i regionalnych zapasów żywności, a także prognoz dotyczących produkcji żywności i konsumpcji. Należy zaznaczyć, że przedstawiciele państw G20 w ramach zarządzania globalnego zwrócili się do Banku Światowego z wnioskiem o współpracę z innymi właściwymi agencjami międzynarodowymi nad opracowaniem środków mających na celu lepsze informowanie o krajowych i regionalnych zapasach żywności oraz prognozach dotyczących jej produkcji [*Stawianie czoła wyzwaniom*... 2011].

Warto podkreślić, że bardzo zintegrowany, płynny i światowy charakter mają rynki ropy naftowej i produktów ropopochodnych. Powszechnie uważa się, że są

one zależne nie tylko od podstawowych wskaźników gospodarczych, ale także od uwarunkowań geopolitycznych oraz handlu innego niż fizyczny. Nastąpił bowiem znaczący rozwój, jeśli chodzi o inwestycje w instrumenty finansowe i pochodne, a także w technologie obrotu. Przedstawiciele państw G20 zgromadzeni na szczycie w Seulu podkreślili znaczenie dobrze działających i przejrzystych rynków energii dla wzrostu gospodarczego. Prowadzą oni prace nad przejrzystością rynków fizycznych, niestabilnością cen paliw kopalnych oraz wycofaniem nieskutecznych dopłat do paliw kopalnych.

Rynek gazu, na który w coraz większym stopniu wpływa rozwój zasobów niekonwencjonalnych, tradycyjnie opierał się na długoterminowych umowach pozagiełdowych. W wyniku coraz powszechniejszego wykorzystania skroplonego gazu ziemnego (LNG) gaz w coraz większym stopniu podlega obrotowi na światowym rynku paliw płynnych, który staje się utowarowiony. Energia elektryczna stanowi przy tym najmniejszy światowy rynek energii, ponieważ jej transport na duże odległości jest ograniczony fizycznymi przeszkodami niemożności magazynowania i strat energii. Zakres geograficzny rynku jest zatem mniejszy niż w przypadku innych towarów energetycznych.

Unijne rynki energii elektrycznej (i gazu) stają się coraz bardziej zintegrowane, co jest wynikiem istnienia jednolitego rynku wewnętrznego. Powstały na nich giełdy energii lub inne zorganizowane rynki i rynki pozagiełdowe zorganizowane przez brokerów, które można wykorzystać do dostaw fizycznych i zabezpieczenia. Ceny rynkowe są nadal silnie uzależnione od faktycznej i spodziewanej dostępności mocy wytwórczych, gdyż energii elektrycznej nie da się przechowywać na skalę przemysłową.

W kontekście rozważanych zagadnień istotne są wzajemne relacje między fizycznymi i finansowymi rynkami towarowymi, tym bardziej że tak zwana finansyzacja, czyli dynamiczny rozwój rynków finansowych, staje się coraz bardziej widoczna. W takiej sytuacji Komisja Europejska uznaje potrzebę lepszego zrozumienia wzajemnych relacji między fizycznymi i finansowymi rynkami towarowymi.

Poza wydarzeniami dotyczącymi niestabilności cen i wzajemnych relacji między fizycznymi i finansowymi rynkami towarowymi istotną sprawą pozostaje kwestia fizycznych dostaw surowców. W 2008 r. Komisja podjęła inicjatywę na rzecz surowców, w ramach której powstała zintegrowana strategia mająca stanowić odpowiedź na różne wyzwania związane z dostępem do surowców innych niż energia i innych niż produkty rolne. Inicjatywa na rzecz surowców opiera się na trzech następujących filarach: zapewnieniu równych szans dostępu do surowców w państwach trzecich; wspieraniu stabilnych dostaw surowców ze źródeł europejskich oraz wspieraniu efektywnego gospodarowania zasobami i promowaniu recyklingu. Jednym z elementów tej strategii jest potrzeba prowadzenia aktywnej polityki w zakresie surowców opartej na szerszej współpracy z państwami trzecimi.

We współpracy z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami Komisja określiła czternaście kluczowych surowców na poziomie UE i określiła inno-

wacyjne i pragmatyczne podejście metodologiczne do zdefiniowania terminu kluczowe surowce. Określenie to oznacza surowce, z którymi wiąże się szczególnie wysokie ryzyko niedoboru dostaw w ciągu najbliższych dziesięciu lat i które mają istotne znaczenie dla łańcucha wartości i w konsekwencji dla bezpieczeństwa ogólnego. Ryzyko niedoboru dostaw wiąże się z koncentracją produkcji w niewielkiej liczbie krajów i niską stabilnością polityczno-gospodarczą niektórych dostawców, szczególnie tzw. pierwiastków ziem rzadkich, co także dotyczy Chin. UE jest całkowicie uzależniona od ich przywozu, w tym z Chin, których produkcja wyniosła w 2009 r. 97% produkcji światowej. Jednocześnie obecnie nie istnieją opłacalne handlowo procesy recyklingu lub zastąpienia pierwiastków ziem rzadkich.

Prace w zakresie wskazania kluczowych surowców ujawniły także potrzebę uzyskiwania lepszych danych i poszerzenia wiedzy, w tym potrzebę regularnej aktualizacji wykazu surowców, która uwzględniałaby zmiany na rynku, rozwój nowych technologii (na przykład w zakresie litu, hafnu i niklu), a także nowych informacji na temat wpływu różnych materiałów na środowisko. Komisja wskazuje ponadto, że podejmowane w ramach prowadzonej polityki działania nie powinny ograniczać się tylko do kluczowych surowców.

3. Unia Europejska a bezpieczeństwo ekonomiczne

Bezpieczeństwo ekonomiczne, w tym żywnościowe, zostało uznane za jeden z głównych celów reformy Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) w perspektywie budżetowej Unii Europejskiej w latach 2014-2020. Podkreślić należy, że silny sektor rolniczy jest niezbędny dla istnienia wysoko konkurencyjnego przemysłu spożywczego, będącego ważną częścią gospodarki i handlu Unii Europejskiej oraz w istotny sposób oddziałującego na rynki międzynarodowe [Alt i in. 1996; Alt, Gilligan 1994; Goldstein 1989; Goldstein 2001]. Z tego względu, w kontekście Rundy Doha i zarządzania globalnego w ramach WTO, UE zgodziła się na ważny pakiet rolny, uzależniony od osiągnięcia ambitnego, zrównoważonego i kompleksowego porozumienia ogólnego.

Na poziomie UE powstało wiele inicjatyw mających na celu usprawnienie funkcjonowania łańcucha dostaw żywności i zwiększenie przejrzystości na rynkach towarów rolnych. Jako element trwających reform ram prawnych rynków finansowych Komisja wskazała środki mające na celu zwiększenie integralności i przejrzystości rynków towarowych instrumentów pochodnych [*Stawianie czoła wyzwaniom*... 2011] w odróżnieniu od finansowych instrumentów pochodnych, takich jak transakcje futures, swap, opcje. Biorąc pod uwagę rosnące zorientowanie Wspólnej Polityki Rolnej na rynek, informacje na temat sytuacji na rynkach towarowych i ich przejrzystość stały się kluczowymi elementami wysiłków na rzecz właściwego funkcjonowania łańcucha rolno-spożywczego i bezpieczeństwa żywnościowego.

Komisja ustanowiła forum wysokiego szczebla w celu zapewnienia lepszego funkcjonowania łańcucha dostaw żywności i bezpieczeństwa żywnościowego. Cho-

ciaż przedmiotem prowadzonych w jego ramach prac nie jest niestabilność cen, zajmuje się ono problemem transmisji zmian cen w ramach łańcucha dostaw, badając stosunki między przedsiębiorstwami, konkurencyjność przemysłu spożywczego, logistykę łańcucha rolno-spożywczego oraz narzędzia do monitorowania cen żywności.

Warto podkreślić, że nagłe zmiany cen żywności w warunkach globalizacji uwypukliły problem niedoinwestowania rolnictwa, z którym kraje rozwijające się walczą od kilku ostatnich dziesięcioleci[1]. W deklaracji dotyczącej polityki rozwojowej UE odnoszącej się do stosunków z krajami rozwijającymi się uznano potrzebę odwrócenia tego trendu. Jak wskazano w Zielonej Księdze w sprawie polityki rozwojowej UE [*Polityka rozwojowa UE...* 2010], może to odegrać istotną rolę w obniżeniu wpływu niestabilności cen na osoby w najtrudniejszej sytuacji. Komisja przyjęła już ramy polityczne dotyczące bezpieczeństwa żywnościowego [*Unijne zasady ramowe...* 2010], wskazując w nich, że UE i państwa członkowskie powinny przyczynić się do poprawy funkcjonowania rynku żywności na poziomie światowym, regionalnym i globalnym, zapewniając także większą przejrzystość rynkową [Maxwell, Engel 2003], co wskazuje na istotną rolę Unii Europejskiej w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego i ogólnego bezpieczeństwa ekonomicznego.

Biorąc pod uwagę to, że zrównoważony popyt i zrównoważona podaż surowców stanowią jedno z głównych wyzwań w warunkach globalizacji, Komisja Europejska zamierza wzmocnić realizację inicjatyw na rzecz surowców poprzez zintegrowaną strategię w tym obszarze. Ponadto warto zaznaczyć, że Komisja będzie regularnie przeprowadzać publiczną dyskusję w formie corocznego wydarzenia tematycznego, które będzie promować świadomość przyszłych wyzwań oraz przedstawiać dokonane postępy [*Stawianie czoła wyzwaniom...* 2011], co wynika z zapewnienia bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach globalizacji.

Warto podkreślić, iż zapewnienie dostaw surowców należy zasadniczo do zadań przedsiębiorstw, a rolą władz publicznych jest zapewnienie odpowiednich ram umożliwiających tym przedsiębiorstwom wykonanie tego zadania. Komisja zamierza zbadać, we współpracy z sektorem wydobywczym, sektorem recyklingu i sektorem użytkowników, możliwość przeprowadzenia ukierunkowanych działań, zwłaszcza w odniesieniu do recyklingu. Jest także gotowa zbadać, we współpracy z państwami członkowskimi i przemysłem, wartość dodaną i wykonalność ewentualnego programu magazynowania surowców. Na poziomie UE program magazynowania ropy naftowej ma na celu ochronę bezpieczeństwa publicznego w państwach członkowskich i UE. W tym zakresie Komisja podejmie następujące działania:

- będzie monitorować kwestie związane z kluczowymi surowcami, aby wskazać działania priorytetowe, a także analizować je we współpracy z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami;

[1] Mniej niż dziesięć państw afrykańskich wypełnia ustanowiony w 2003 r. w Maputo cel, zgodnie z którym 10% dochodów z inwestycji publicznych miało być przeznaczanych na rolnictwo.

- będzie regularnie i nie rzadziej niż co trzy lata aktualizować wykaz kluczowych surowców.

Należy zaznaczyć, że w działalności UE w warunkach globalizacji zakłada się, iż będzie ona prowadzić aktywną „politykę w zakresie surowców". Jej celem jest zabezpieczenie dostępu do źródeł surowców, zwłaszcza surowców kluczowych, co wynika z zapewnienia bezpieczeństwa ekonomicznego. Zadania te będą realizowane przez partnerstwa strategiczne i dialog polityczny z partnerami handlowymi, na przykład z Chińską Republiką Ludową (ChRL). Tego rodzaju dialogi Unii Europejskiej z Chinami w różnych ważnych dla dwóch stron dziedzinach w ostatnich latach nabrały szczególnego znaczenia w rozwoju wzajemnych stosunków handlowych.

Rozważając kwestie surowców, podkreślić trzeba, że także stabilne górnictwo może i powinno przyczynić się do zrównoważonego rozwoju, jednak wiele państw rozwijających się – zwłaszcza w Afryce – nie jest nadal w stanie spowodować, aby bogactwo posiadanych przez nie zasobów przełożyło się na zrównoważony rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, co często wynika z problemów związanych z ramami regulacyjnymi lub opodatkowaniem. Efektywniejsze rządy i większa przejrzystość, podobnie jak dobry klimat dla wymiany handlowej i inwestycji w sektorze surowców w warunkach globalizacji, są niezbędne po to, aby w krajach bogatych w zasoby osiągnąć zrównoważony rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu. Poprzez swoją politykę rozwoju i partnerstwo z krajami rozwijającymi się UE w warunkach globalizacji może odegrać kluczową rolę w tworzeniu sytuacji przynoszących obopólne korzyści, w których kraje zarówno rozwinięte, jak i rozwijające się będą korzystać ze stabilnych dostaw surowców, a także w wykorzystaniu krajowych zasobów finansowych sektora górnictwa przeznaczonych na zrównoważony rozwój w celu wsparcia zadań strategii dotyczących rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz ograniczeniu ubóstwa.

Warto zaznaczyć, że kraje rozwijające się bogate w zasoby często cierpią na brak infrastruktury transportowej, energetycznej i środowiskowej, co ogranicza ich zdolność do wykorzystania bogactwa surowcowego na rzecz własnych społeczeństw. Biorąc to pod uwagę, uznano, że Komisja Europejska, Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) i inne europejskie instytucje finansujące rozwój, we współpracy z afrykańskimi władzami krajowymi i regionalnymi, będą kontynuować ocenę sposobów promowania najlepszej infrastruktury oraz kwestii związanych z rządami, co może przyczynić się do zrównoważonego wykorzystania zasobów tych krajów i ułatwić dostawy surowców, stosując dialog w ramach odpowiednich sektorów do sterowania tym procesem. Komisja Europejska dokona przede wszystkim oceny: (a) możliwości zwiększenia wysokości pożyczek (z których część może mieć charakter dotacji) dla przemysłu, w tym na rzecz projektów w zakresie górnictwa i rafinacji, w szczególności w sektorach przetwórczych, oraz (b) zbada możliwość promowania instrumentów finansowych, które obniżają ryzyko ponoszone przez podmioty gospodar-

cze przez gwarancje finansowane przez UE, w tym także przez Europejski Fundusz Rozwoju. Istniejący fundusz powierniczy UE na rzecz infrastruktury w Afryce[2] mógłby pomóc krajom afrykańskim w realizacji tego zadania.

Komisja Europejska zamierza wzmocnić strategię handlu surowcami zgodnie z celami rozwoju i dobrych rządów. W opinii Komisji UE powinna:

- kontynuować prowadzenie dwustronnego dialogu tematycznego dotyczącego surowców z wszystkimi właściwymi partnerami oraz intensyfikować debaty trwające na forach paro- i wielostronnych (w tym np. na forum G20, UNCTAD, WTO, OECD); prowadzić dalsze badania mające na celu lepsze zrozumienie wpływu ograniczeń wywozowych na rynek surowców oraz wspierać dialog dotyczący ich wykorzystania jako narzędzia politycznego;
- nadal włączać kwestie związane z surowcami, takie jak ograniczenia wywozowe i aspekty inwestycyjne, do trwających i przyszłych unijnych negocjacji handlowych prowadzonych na płaszczyźnie dwustronnej i wielostronnej;
- dążyć do ustanowienia mechanizmu monitorowania ograniczeń wywozowych, które utrudniają stabilne dostawy surowców, a także kontynuować zwalczanie barier powodujących zakłócenia na rynku surowców lub na rynkach niższego szczebla, najlepiej przez dialog, jednak także, w uzasadnionych przypadkach, w drodze rozstrzygania sporów;
- zachęcać państwa niebędące członkami OECD do udziału w prowadzonych przez nią pracach nad surowcami oraz dodatkowo analizować wprowadzenie wielostronnych zasad, w tym uwzględnianie najlepszych praktyk;
- korzystać z instrumentów polityki konkurencji na rzecz zapewnienia dostaw surowców, których nie zakłócą umowy antykonkurencyjne, połączenia lub działania jednostronne podejmowane przez zaangażowane przedsiębiorstwa;
- kontynuować prowadzenie odpowiednich działań i dalej analizować priorytety w dziedzinie surowców we współpracy z państwami trzecimi w ramach środków autonomicznych, na płaszczyźnie dwustronnej i wielostronnej i w drodze dialogu, a także kontynuować prowadzenie spójnej unijnej polityki handlowej.

W strategii „Europa 2020" podkreślono potrzebę promowania technologii, które zwiększają poziom inwestycji w zasoby naturalne UE. Kategorią tą objęty został przemysł wydobywczy, ale jego rozwój ograniczają ciasne ramy regulacyjne i konkurencyjne sposoby użytkowania gruntów. Wiele kwestii regulacyjnych w tym obszarze należy do kompetencji państw członkowskich. Komisja pełni zatem przede wszystkim funkcję podmiotu wspomagającego wymianę najlepszych praktyk. Ponadto wydobycie w UE musi odbywać się w bezpiecznych warunkach. Jest to nie tylko istotne dla wizerunku sektora, lecz także stanowi warunek wstępny społecznej akceptacji. W opinii Komisji poniższe praktyki [*Poprawa warunków ramowych*...

[2] Celem funduszu powierniczego jest wspieranie projektów na rzecz infrastruktury transgranicznej i regionalnej w Afryce Subsaharyjskiej.

2010] mają szczególne znaczenie dla promowania inwestycji w przemyśle wydobywczym. Dotyczy to:

- zdefiniowania krajowej polityki w dziedzinie surowców mineralnych, która zapewni ekonomicznie opłacalne, ujednolicone z innymi politykami i oparte na zasadach zrównoważonego rozwoju wykorzystanie tych surowców i będzie zawierać zobowiązanie do stworzenia odpowiednich ram prawnych i informacyjnych;
- opracowania polityki zagospodarowania przestrzennego dla surowców mineralnych, które obejmuje cyfrową bazę danych geologicznych, przejrzyste metody identyfikacji surowców mineralnych, długoterminowe szacunki dotyczące popytu regionalnego i lokalnego oraz identyfikację i ochronę surowców mineralnych (biorąc pod uwagę inne sposoby użytkowania gruntów), w tym ochronę przed skutkami klęsk żywiołowych;
- ustanowienia takiego procesu udzielania pozwoleń na poszukiwanie i wydobycie surowców mineralnych, który byłby jasny, zrozumiały, gwarantował pewność i pomógł w usprawnieniu procesu administracyjnego (tj. wprowadzenie terminów, możliwość składania równoległych wniosków w punktach kompleksowej obsługi).

Komisja proponuje, aby we współpracy z państwami członkowskimi i z pełnym poszanowaniem zasady pomocniczości przeprowadzić analizę możliwości ustanowienia mechanizmu monitorowania działań podejmowanych przez państwa członkowskie. W warunkach globalizacji istotne jest również poszerzenie bazy wiedzy niezbędnej do opracowania skutecznej strategii na rzecz surowców. W perspektywie krótkoterminowej Komisja proponuje, aby we współpracy z państwami członkowskimi przeprowadzić ocenę zakresu zwiększonej synergii między krajowymi badaniami geologicznymi, dzięki czemu możliwe byłoby uzyskanie korzyści skali, niższych kosztów i większych możliwości podejmowania wspólnych projektów (np. ujednolicona baza danych o surowcach mineralnych, Europejski Rocznik Surowców).

W perspektywie średniookresowej synergia powinna w sposób skoordynowany przyczynić się do poszerzenia europejskiej bazy wiedzy na temat surowców. W przypadku niektórych surowców, takich jak drewno, rosnący popyt na energię odnawialną sprawia, że inne surowce stają się bardziej konkurencyjne. Rosnącemu popytowi nie zawsze odpowiada stosowne zwiększenie podaży, co skutkuje wzrostem cen.

W warunkach globalizacji wraz ze wzrostem światowego popytu na surowce trzeba będzie podjąć głębsze wysiłki w zakresie recyklingu. Wyższy poziom recyklingu przyczyni się do obniżenia popytu na surowce, umożliwi ponowne wykorzystanie cennych materiałów, które w innym przypadku zostałyby utracone, oraz wpłynie na ograniczenie zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych powstających przy wydobyciu i przetwarzaniu. W ramach inicjatywy przewodniej dotyczącej efektywnego gospodarowania zasobami będącej elementem strategii „Europa 2020”

Komisja przedstawi mapę drogową dla Europy efektywnie korzystającej z zasobów. Będzie ona zawierać wizję zmian strukturalnych i technologicznych, jakie będą musiały zajść do roku 2050, aby można było przejść na gospodarkę niskoemisyjną, efektywnie korzystającą z zasobów i odporną na zmiany klimatu, oraz przedstawi wskazówki dotyczące sposobu tego przejścia z wykorzystaniem polityk, które przyniosą największe korzyści dla wzrostu gospodarczego UE, tworzenia nowych miejsc pracy i bezpieczeństwa energetycznego.

4. Zakończenie

Dostęp do towarów i surowców w warunkach globalizacji jest niezbędny do utrzymania zdolności produkcyjnej gospodarki i zapewnienia dobrobytu. Tego rodzaju wyzwanie polega na zagwarantowaniu zaspokojenia potrzeb towarowych i surowcowych w sposób, który wspiera realizację szerszych celów rozwoju w krajach pochodzenia, ochronę środowiska naturalnego, otwarty handel i stabilne rynki, które nie stanowią zagrożenia dla szerzej rozumianej gospodarki, a wręcz stanowią istotne elementy jej bezpiecznego rozwoju.

Warto podkreślić, iż Komisja Europejska rozważa różne kierunki działania mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach globalizacji. Należy do nich przede wszystkim włączenie prac nad każdą z rozważanych kwestii do działań podejmowanych przez przedstawicieli państw G20 w ramach zarządzania globalnego, a szczególnie w świetle uznania potrzeby priorytetowego rozwiązania kwestii cen towarów i bezpieczeństwa żywnościowego. Biorąc pod uwagę, że zrównoważony popyt i zrównoważona podaż surowców stanowią obecnie jedno z głównych wyzwań, Komisja Europejska zamierza wzmocnić realizację inicjatywy na rzecz surowców poprzez zintegrowaną strategię. Ponadto Komisja będzie regularnie przeprowadzać publiczną dyskusję w formie corocznego wydarzenia tematycznego, które będzie promować świadomość przyszłych wyzwań oraz przedstawiać dokonane postępy w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego i ogólnego bezpieczeństwa ekonomicznego w skali Unii Europejskiej i w skali globalnej.

Istnieje potrzeba bardziej efektywnego zarządzania i rozpoczęcia dialogu międzynarodowego w zakresie bezpieczeństwa ekonomicznego. We współczesnym wielobiegunowym świecie, przy braku porozumienia końcowego Rundy Doha, coraz większego znaczenia nabierają jednak porozumienia i więzi regionalne, co opóźnia rozpoczęcie bardziej efektywnego dialogu międzynarodowego na poziomie wielostronnym. Ponadto, co jest także charakterystyczne, szczególnie dla kwestii teoretycznych, osłabieniu ulegają uzasadnienia określonych rozwiązań o względach praktycznych na rzecz wzmacniania rozwiązań normatywnych. Działania normatywne uwidaczniają się przede wszystkim w krajach trzeciego świata, które polegają na przenoszeniu reguł o charakterze globalnym, głównie z państw wysoko rozwiniętych, na poziom działań regionalnych państw rozwijających się co nie zawsze przynosi oczekiwane efekty.

Literatura

Alt J.E., Frieden J., Gilligan M.J., Rodrik D., Rogowski R., *The political economy of international trade: enduring puzzles and an agenda for inquiry*, "Comparative Political Studies" no. 29/1996.

Alt J.E., Gilligan M.J., *The political economy of trading states*, "Journal of Political Philosophy" no. 2/1994.

Ceny żywności w Europie oraz stanowiący jego uzupełnienie dokument roboczy służb Komisji SEC, 2008, COM, 821.

Flory T., *L'organisation mondiale du commerce. Droit institutionel et substantiel, Etablissements Emile Bruylant*, Bruxelles 1999.

Goldstein J., *The impact of ideas on trade policy: the origins of U.S. agricultural and manufacturing policie*, "International Organization" no. 43/1989.

Goldstein J.S., *International Relations*, Fourth edition, Longman, New York 2001.

Hoekman B.M., Kostecki M.M., *The Political Economy of the World Trading System; the WTO and Beyond*, Oxford University Press, Oxford 2001.

Maxwell S., Engel P., *European Development Cooperation to 2010*, Overseas Development Institute, Working Paper nr 219, 2003.

Nielson D.L., *Supplying trade reform: political institutions and liberalization in middle-income presidetial democracies*, "American Journal of Political Science" no. 47/2003.

Polityka rozwojowa UE na rzecz wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonego rozwoju. Zwiększenie skuteczności polityki rozwojowej UE, COM 629, 2010.

Poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie, COM 591, 2009.

Puślecki Z.W., *The Changes in the Foreign Trade Policy within WTO System*, New York, USA 2009.

Puślecki Z.W., *The International Trade Liberalisation Under WTO and a Global Economy*, [in:] M. Kozłowski, A. Kacprzyk (eds), *Business Interaction in a Global Economy*, Copyrights by Congress of Political Economists, USA, Wilkes-Beijing 2006.

Stawianie czoła wyzwaniom związanym z rynkami towarowymi i surowcami. 25 wersja ostateczna. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Komisja Europejska, Bruksela, dnia 2.2.2011 COM 2011.

Task Force on Commodity Futures Markets. Report to the G20, OICU/IOSCO, Technical Commitee of the International Organization of Securities Commission, June 2010 [tryb dostępu]: www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD340.pdf [data odczytu: maj 2012].

The Seoul Summit Document, November 12, 2010 [tryb dostępu:] www. seoulsummit.kr/outcommes, Seoul Summit official website, University of Toronto Library and the G20 Research Groups at the University, July 30, 2012, www. G20 utoronto.ca/summit 2010 seoul html [data odczytu: maj 2012].

U.S.Government and Business Leaders on Financial Transactions Taxes**.** Campaign speech, October 1, 2008, IPS Institut for Policy Studies [tryb dostępu]: http://www.pittsburghsummit.gov/mediacenter/129639.htm [data odczytu: maj 2012].

Unijne zasady ramowe dotyczące wsparcia krajów rozwijających się w zakresie wyzwań związanych z bezpieczeństwem żywnościowym, COM 127, 2010.